

UNIVERSITATEA DIN TURKU

COLUMNĂ 13

PUBLIȚIE A
LECTORATULUI DE LIMBA ROMÂNĂ

septembrie 1999
TURKU

Responsabil de număr

Marilena Aldea

Lectoratul de Limba Română
Universitatea din Turku - Turun Yliopisto
Henrikinkatu 2 - FIN - 20014 - Turun Yliopisto
TURKU - FINLANDA

ISSN 0780 -1262
TURUN YLIOPISTO OFFSET
TURKU 1999

CUVÂNT ÎNAINTE

Îmi face o deosebită plăcere să răspund invitației de a prefața prezentul volum al Columnei. Doresc de la bun început să mă folosesc de acest prilej pentru a-i felicita pe redactorii și autorii săi, români și finlandezi, care au toate motivele de a simți împlinirea pe care le-o aduce această publicație remarcabilă, al cărei animator este Lectoratul de Limba Română al Universității din Turku, unic în întregul Nord al Europei, venerabil ca vârstă, dar mai ales onorabil și demn de toată lauda prin opera de promovare a valorilor celor două culturi.

România și Finlanda, deși îndepărtate geografic, au avut, de mai multe ori în istorie, traiectorii de intersecție, în momente și spații care azi ne uimesc și deșteaptă nebănuite rezonanțe. Curând vom celebra 80 de ani de la stabilirea relațiilor noastre diplomatice, dar însăși parcurgerea volumelor de până acum ale Columnei ne dezvăluie că legăturile dintre noi sunt mult mai vechi și mai subtile.

Astăzi, România și Finlanda sunt mai apropiate ca oricând în istorie prin vocația lor comună europeană. La pragul de trecere între milenii, Finlanda deține președinția Uniunii Europene, pe care o va conduce, cum spune motto-ul său, puternică și deschisă, în noul mileniu. România, asociată la Uniunea Europeană, vede în întâlnirea la vârf de la Helsinki momentul fast și îndelung așteptat al recunoașterii prestației și rolului său în construcția europeană.

În plan diplomatic, deschiderea majoră, care a relansat în mod spectaculos întreaga sferă a interesului reciproc a fost vizita în Finlanda, în octombrie anul trecut, a unei importante delegații oficiale în frunte cu Președintele României, domnul Emil Constantinescu, la invitația Președintelui Finlandei, domnul Martti Ahtisaari. Cei doi președinți, ca și miniștrii de externe, doamna Tarja Halonen și domnul Andrei Pleșu, au trecut în revistă cu deosebită satisfacție trendul ascendent al relațiilor bilaterale. Președintele Ahtisaari a ținut să sublinieze că "în mod evident Finlanda și România sunt pe cale de a se regăsi una pe cealaltă în cooperarea internațională multidimensională, și mai ales în

cea europeană". Președintele Constantinescu a accentuat, la rândul său, că "prin tradiție și prin vocație, Finlanda și România aparțin spațiului european".

Ca urmare, contactele în ambele sensuri au cunoscut în ultimul an o multiplicare și o diversificare însemnată. România este, din nou, beneficiara atenției unor cercuri tot mai largi ale societății finlandeze, în contextul rolului asumat de țara noastră în stabilizarea și reconstrucția democratică a Europei de Sud-Est. La fel, Finlanda devine tot mai frecvent destinația predilectă a personalităților românești, fie politice, fie culturale, în contextul lansării "dimensiunii nordice" a interesului nostru internațional.

Mesajul culturii românești în Finlanda cunoaște și el o necesară diversificare, de la muzica barocă, la cinematografia contemporană, de la grafică și design, la literatura cea mai puțin conformistă. Solidaritatea umană este remarcabil ilustrată prin cooperarea dintre organizațiile neguvernamentale și caritabile. Eleve și elevi din cele două țări își unesc forțele pentru a crea parlamente ale copiilor sau dicționare ilustrate pentru cei mici, oferindu-și reciproc găzduire în propriile familii.

Dorim ca finlandezii să descopere România, autenticitatea și diversitatea ei culturală, după cum ne bucură să aflăm că românii nutresc un interes deosebit pentru apropierea de fascinanta lume finlandeză. Mă consider eu însămi privilegiată de a avea șansa să particip la această promițătoare deschidere reciprocă, ce cuprinde domenii și instituții din cele mai variate: parlamentele, guvernele, partidele, televiziunile, academiile, cinematografiile, marile companii, dar mai ales oamenii de rând din cele două țări. Recent, am avut și satisfacția de a instala primul consul onorific al României, doamna Kerttu Törnqvist, în cadrul unei ceremonii la care am fost onorați cu prezența de însuși primul ministru, domnul Paavo Lipponen.

Toate aceste succese remarcabile au fost posibile și grație concursului personalităților și asociațiilor din sânul comunității românești din Finlanda și al membrilor Asociației de prietenie Finlanda-România. Suntem conștienți că toate acestea reprezintă începutul unui capitol nou dintr-o cronică pe care urmează să o împlinim laolaltă, toți cei care, asemenea autorilor Columnei, credem în simfonia culturilor și în convergența energiilor europene, la care România și Finlanda sunt chemate să contribuie cu melosul lor distinctiv.

Smaranda ENACHE

Ambasador al României în Finlanda

Helsinki, septembrie 1999

SCURT POPAS LA OBĂRȘII. REPREZENTĂRI ȘI SEMNIFICAȚII ALE SIMBOLULUI SOLAR

Deschiderea și avansarea în modernitatea sfârșitului de mileniu obligă la gândul întors mereu spre începuturi, într-o construcție de arheologie culturală, pentru redescoperirea arhetipurilor. Rememorând arhetipurile - în bogăția și diversitatea morfologică în care le-a îmbrăcat istoria - ne regăsim pe noi înșine. Aceiași, prin forța modelelor, și permanent schimbați, destructurați și restructurați, sub destinul evenimentelor. Invocăm și ne argumentăm Perenitatea și Identitatea - cu majuscule. Cu majuscule, pentru a le marca relevanța și pentru a le distanța de uzul demagogic, de efectul demonetizării, al secătuirii de sens și de adevăr.

Încercăm, așadar, un scurt excurs etnocultural într-o pădure de imagini, gravitând în jurul arhetipului soarelui, care a incitat dintotdeauna imaginația, stârnind frica de spațiu, dar și dorul identificării cu cosmosul.

Când linia dreaptă - simbol al setei de mântuire în fața haosului și de întrupare a siguranței desăvârșite - se închide, formând cercul, se creează un spațiu de separație, de securitate și refugiu în fața ostilității. Cercul, ilustrând simbolic totalitatea, într-o viziune holistică, circumscrie și figurația geometrică solară, de la rozete de diferite tipuri, care împodobesc și astăzi obiecte de interior rural românesc, furci de tors, stâlpi de prispă, la cercuri de raze (motiv radiant central) sau roți solare gravate ca însemne de apărare pe porțile gospodăriilor țărănești, pe uși, pe frontoanele caselor.

Coborând pe verticala istoriei, în bronzul IV și în hallstatt, în universul spiritual al geților, crucile simple, gamate ori cercurile crucifere pe care le purtau aceștia, ca și frații lor celți, aveau rosturi apotropaice, dar erau și purtătoare de speranță, aducătoare de fericire. Roțile mici de metal pe care și le puneau pe frunte, în mormânt, sunt încă o mărturie a străvechiului cult solar, pe

pământ românesc¹. Și să mai observăm aici ca deosebit de relevant faptul că roata solară - adusă din vechime în actualitate într-o varietate de forme ale tradiției românești - se regăsește la toate popoarele indoeuropene. Să amintim în trecut doar că indienii au scris tratate de metafizică a roților solare. Sau că, bunăoară, templul lui Konarak, dedicat zeului solar Vișnu-Suria, are 12 roți solare. Dar motivul tradițional al răpirii solomonarului așezat pe o roată, ca un sacrificiu adus zeului roții, ar putea fi considerat ca o reminiscență rituală de tip celtic, la români? Este o întrebare la care încercăm un răspuns ipotetic afirmativ², căci în mitologia celtică își află locul un zeu al roții, Tarams, căruia druzii i-au consacrat un cult complex, cu rituri inițiatice. Pe paleta ornamenticii populare românești, variația cercuală solară se completează cu meandre și spirale, cu romburi și "vârtejuri" gamate, care împodobesc obiectele de ceramică, dar și țesăturile din lână, cânepă ori bumbac.

Gestul de înălțare a mâinilor către soare, în stare de rugă invocă binele sacru, pentru împlinirea ființei. Închinarea rituală a copilului nou născut, la soare, întărită prin forța magică a cuvântului, solicită har și protecție sacră, în dobândirea virtuților dorite și a armoniei existenței, așa cum se remarcă în textele ritual-ceremoniale ale tradiției nupțiale românești: "Acest băiat/ Ce l-am ridicat/ Să fie norocos/ Și mintos, / Și voios, / Și dragăstos, / Și sănătos, / Și-nvățat, / Și bogat, / Om de treabă/ Și de luat în seamă."

Dar înălțarea mâinilor spre soare poate fi asociată și unei imprecății, cu implorarea sprijinului divin, într-o dorință de răzbunare. Ca în neîmplinirea unei iubiri de care bărbatul se poate face vinovat: "Spune-mi, badeo, vii, nu vii, / Că bade, de nu-i veni, / Blăstăma-te-oi și-oi muri. / M-oi ruga de Sfântul Soare / Să te uște de picioare; / M-oi ruga de Sfânta Lună / Ca să n-ai nici o zi bună." În gestul simbolic al ridicării mâinilor, încrustat în piatra unor morminte și inscripții funerare, Grigore Tocilescu³ descifrează obiceiul străvechi întâlnit la grecii antici și la neamurile italice, de a chema mâna justițiară a uneia sau a mai multor divinități asupra unei persoane vinovate de săvârșirea unei crime. În piețele publice erau expuse "tăblițe cominatorii" al căror text invoca medierea zeului. Relicve ale acestui obicei au putut dăinui în devoțiuni, descântece, în formule abjuratorii, nu numai în cultura unor popoare din Occident, ci și în spațiul românesc, prin hrisoave domnești și manuscrise vechi ori conservate prin viu grai.

Recunoașterea ascendenței valorice și dorința de asumare a virtuților cu care au fost investite divinitățile astrale explică identificarea simbolică și emblema trupului uman sau a vestimentației cu soarele pe piept, luna în spate și luferii pe umeri, relevând ideea de cosmicitate și exemplaritate. În lumea fabuloasă a basmului, în care coexistența și confruntarea contrariilor sfârșește prin triumful vieții și adevărului asupra tenebrelor morții, protagonistul aventurii fantastice - erou solar, uneori însemnat cu mărci astrale, creionează, prin cumul de virtuți, un model de umanitate.

În lumea romană ca și în alte civilizații vechi, tendința de croizare a suveranității implică deseori soarele în procesul de sacralizare prin zeificare. Augustus joacă rolul lui Apollo, Constantin are atributele zeului Soare, iar împăratul roman Varius Avitus, fiul mai mare al Iuliei Maesa, este cunoscut sub numele de Elagabalus sau Heliogabalus, recunoscându-i-se descendența divină-solară.

Prin asimilarea simbolică a emblemelor cosmice, suveranitatea, ca stare de excelență într-o ierarhie socială, dobândește dimensiuni transumane. Sunt sensuri lesne de descifrat în epicul legendar românesc, în motivul ciobanului ales domn (Mircea Ciobanul), după criteriul semnelor corporale astrale: soare pe piept, lună în spate și luferii pe umeri. După cum numirea conducătorului militar, în unele texte de colind, solicită în selecție, imaginea vestimentației cu ornamente astrale: soare, lună, stele, ca reflex al conștiinței valorice și revelator al personalității. Să mai observăm, în acest câmp al semnificațiilor, că tetrada astrală - incluzând diada soare-lună și dublul stelar (cei doi luferii) - înseamnă plenitudine, numărul 4 fiind un simbol totalizator, iar cifra 2, semn al ambivalențelor și al dedublărilor, un indiciu al legii cosmice prin excelență. Conjunția opușilor soare-lună, relevând entitatea diurn-nocturn, se aplică simbolic componentelor trupului, în fuziunea micro-macrocosmos. Căci luna, reflectare a soarelui, este în mod constant o emblemă a spatelui, în timp ce soarele care luminează direct și aparține regimului diurn al imaginarului marchează fața corpului, fiind reprezentat pe piept, la nivelul centrului vital al inimii.

Prin forța de rezistență a tradiției culturale românești, se perpetuează din timpuri vechi în vremile noastre moderne, o multitudine de formule de invocare a soarelui, cu accente vădite de captatio benevolentiae și de recunoaștere a exemplarității sacre: "Sfinte Soare, domnuț mare!", "frățioare!", "Soare luminat, trupușor fără păcat!" Puritatea astrului divinizat trebuie protejată, pusă sub semnul tabuului, pentru evitarea contactului cu ființa umană supusă, conjunctural, alterității. Când codul tradițional consemnează ca "la soare, în apă și în foc e păcat să te uiți", aceasta înseamnă venerație, dar și grijă de neîntinare a naturalului sacralizat.

Vechile mitologii și iconografii atestă marcarea zeilor solari antropomorfi prin prezența discului solar așezat pe cap, ca în tradiția hittită (unde statuete - figurine ale unor divinități poartă soarele înaripat pe cap), ori în imediata apropiere a acestuia, ca în reprezentarea statuară a zeului Soare egiptean, Amon-Ra, cu discul astral deasupra capului. Printr-o osmoză a imaginilor, izomorfismul soare-cap, realizat în sfera ideii de ascendență, de preeminență axiologică, se dezvăluie în simbolismul coroanei și al cununii. Și astfel coroana de raze se impune ca atribut al zeului Mithra-Helios-Sol, pentru a deveni ulterior, ca simbol derivat, prin raportarea regalității la divinitate, un semn al sacralității suveranului. "La originea sa, - ne atrage atenția antropologul francez Gilbert Durand - coroana (ca și nimbul creștin sau budist) pare a fi într-adevăr

solară. Tot astfel tunsoarea clericilor și coroana fecioarelor, cea dintâi existând deja la preoții egipteni ai soarelui, au o semnificație solară.⁴ Fabulosul și logica de basm păstrează, răstălmăcind cu fiecare variantă, mai aproape sau mai departe de noi, obârșia semantică a coroanei. Și astfel, eroul aventurii fantastice, numit uneori Voinicul Florilor, preschimbat în pasăre, zboară până la fetele Soarelui, care-i dăruiesc la plecare o coroană solară, împodobită cu stele.

Pe linia unei continuități culturale, reprezentarea străveche a soarelui antropomorfizat, cu capul încununat de raze, fuzionează, în timp, cu elemente creștine care-i conferă semnificații noi. Sculptura țărănească în piatră atestă - de pildă - prezența unor cruci votive cu capete solarizate, relevante pentru acest proces de interacțiune culturală, de integrare și adecvare a unor forme păgâne, cu semnificări creștine.

Acceptând convenția unui capăt de drum - acum și aici - într-un labirint de forme și sensuri mereu în mișcare, venind din străfunduri de civilizație, către actualitate, să reamintim că ele s-au reconstruit în timp, în permanente sincretisme culturale, care ne-au remodelat ființa, dându-ne nota diferențială. Căutarea începuturilor, dar și a evoluțiilor este - încă o dată - un mod de a lua cunoștință de noi înșine.

NOTE

- ¹ Vasile Pârvan, *Getica*, Editura Meridiane, București, 1982, p. 642
² Romulus Vulcănescu, *Mitologia română*, Editura Academiei, București, 1987, p. 374
³ Grigore Tocilescu, *Monumente epigrafice și sculpturale ale Muzeului Național de Antichități*, București, p. 20
⁴ Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginării. Introducere în arhetipologia generală*, Editura Univers, 1977, p. 186

Dr. Nicoleta COATU
 Institutul de Etnografie și Folclor "C. Brăiloiu"
 al Academiei Române

♦ A apărut, din seria de autor Knut Hansun un volum intitulat *Visătorii. Cer de toamnă înstelat*, în traducerea lui Valeriu Munteanu, Editura Univers, București, 1998.

Din "România literară", nr. 8, martie 1999

"Săptămâna dantelei"

de la **Rauma** a fost o sărbătoare
 a culorilor din **România**

În vara anului 1998, între 24 iulie și 2 august, în cadrul Expoziției Ianuare organizate de Muzeul Municipal din orașul Rauma, în săptămâna consacrată lucrului de mână, a fost prezentat și modul în care românii folosesc dantela, alături de alte materiale textile, în decorarea interiorului și în împodobirea hainelor.

Obiectele prezentate în expoziția de la Rauma fac parte din colecția Muzeului Etnografic din Brașov, un important centru cultural din România, situat în sud-estul Transilvaniei.

- În cadrul acestor expoziții, punctele de vedere în organizare s-au schimbat, pe parcursul anilor, tendința actuală fiind aceea de a se prezenta procedeele de producere și utilizare a dantelei, pe plan local, într-un mod cât mai caracteristic fiecărei localități, spune directoarea Muzeului Municipal din Rauma, doamna Anna Nurmi - Nielsen.

În anii precedenți, expozițiile venite din străinătate cuprindeau, în general, piese adunate din aproape toate regiunile unei țări. Acum, deoarece relațiile cu muzeele locale s-au intensificat, a fost posibilă o colaborare mai strânsă și directă cu muzeele locale, astfel încât prezentarea exponatelor s-a diversificat mult.

Dantelele românești sunt colorate

Procedeele vechi de împletire a dantelei au dispărut în România. Acum se utilizează croșete, se brodează pe tul și se folosește dantela făcută la mașină.

- Obiceiul de a folosi dantela, în diferite feluri, la decorarea textilelor, a fost, totuși, păstrat, spune doamna Ligia Fulga, directoarea Muzeului Etnografic din Brașov.

Dantelele venite din România, de această dată, aveau o caracteristică specială: prezentau alăturarea unor fire albe și colorate, din cânepă și din bumbac, astfel încât dantela rezultată era în alb și roșu, în alb și albastru sau în alb și negru.

și gândul crește-n cercuri
sonorizând copacii
câte doi,
câte patru.

Talvilaulu

Olet niin kaunis, talvi!
Pelto levittäytyneenä selälleen, horisontin viereen,
ja puut pysähtyneet, itätuulen paosta ...
Värisytän sieraimiani,
eikä mikään tuoksu,
eikä mikään henkäys,
vain kaukainen, jäinen, auringon
haju.
Kuinka läpikuultavat ovatkaan kätesi, talvi!
Eikä kulje kukaan
vain valkoiset auringot pyörivät rauhallisesti, palvoen
ja ajatus kohoaa ympyröinä
soittaen puita
pareittain,
nelittäin.

Evocare

Ea era frumoasă ca umbra unei idei, -
a piele de copil mirosea spinarea ei,
a piatră proaspăt spartă
a strigăt dintr-o limbă moartă.

Ea nu avea greutate, ca respirarea.
Râzândă și plângândă cu lacrimi mari
era sărată ca sarea
slăvită la ospețe de barbari.

Ea era frumoasă ca umbra unui gând.
Între ape, numai ea era pământ

Manaus

Hän oli kaunis kuin erään idean varjo, -
lapsen iholta tuoksui hänen selkänsä,
juuri särjetyltä kiveltä
huudolta kuolleella kielellä.

Hänellä ei ollut muuta taakkaa kuin hengitys.
Suurin kyynelin naurava ja itkevä
oli suolainen kuin suola
ylistetty barbaarien pidoissa.

Hän oli kaunis kuin erään ajatuksen varjo.
Vesien keskellä, vain hän oli maata.

*Suomenkielinen versio / Versiune în limba finlandeză de Tuula T. TEIRI,
studentă la Universitatea din Turku*

STIRI CULTURALE

Un cercetător de origine română, profesorul George Cristea, a descoperit un fond de documente referitoare la Răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan, la Biblioteca Regală din Stockholm. Descrierea și comentariul acestor documente au constituit subiectul unei interesante comunicări ținute de cercetătorul român la ROMFEST '98, cu titlul *Răscoala lui Horia - văzută de Lars von Engeström, diplomat suedez - 1785*.

După 1990, profesorul G. Cristea este invitat să țină conferințe pe teme legate de teatrul preistoric (sau despre "Arheologia teatrului" - titlul viitoarei sale culegeri) în Algeria, apoi în Glasgow, la Montreal și în Finlanda.

Fidel originii sale românești, profesorul G. Cristea a fost preocupat și de promovarea limbii și culturii române în Suedia. Devenit vice-președinte al Asociației Culturale a Românilor din Stockholm, a editat revista de cultură "Arhipelag". De altfel, printre publicațiile sale se numără și prima carte tipărită în românește în Suedia, "Balada fetei din Sahara", apărută în 1981.

*Din "România liberă", 17 octombrie 1998
Din "Curierul Românesc", nr. 2 (145), februarie 1999*

Din România în Suikkila — spre mirare!

PRIN PROIECTUL "SOCRATES" SE URMĂREȘTE DINAMIZAREA ȘCOLII

Clasele elementare ale școlii din Suikkila, un cartier din Turku, au fost alese pentru a fi incluse în proiectul "Socrates", pe o perioadă de trei ani. La acest proiect participă și școli din România (de la Oradea), din Italia (de la Cesate), din Germania (de la Dizinge), din Anglia (de la Halifax), ca și din Grecia (de la Larissa).

Scopul proiectului, care se realizează cu sprijinul Uniunii Europene, este îmbunătățirea continuă a calității educației, cu referire atât la educația copiilor și adolescenților, cât și a adulților. Proiectul urmărește, de asemenea, dezvoltarea cooperării dintre școli, schimbul de elevi și de cadre didactice dintre școlile participante și, mai ales, creșterea gradului de cunoaștere a limbilor și culturilor europene, atât de diferite între ele.

Până în prezent ședințele generale de coordonare a proiectului s-au ținut în Italia, în Finlanda și în România. Astfel, de Paști, au sosit la Turku două învățătoare tinere și trei băieți de nouă ani, de la școala "Lucreția Suciuc" din Oradea. Despre felul în care acești copii au ajuns în Finlanda, la Turku, ar fi multe de spus; nu numai faptul că familiile lor au strâns banii, cu greu, bani adunați prin efort îndelungat și economie crâncenă, dar ei s-au dovedit insuficienți pentru plata călătoriei, din cauza inflației puternice din România. De aceea, venirea lor în Finlanda a fost nesigură, până în ultimele momente. Călătoria lui Horațiu Crăciun, a lui Călin Herdean și a lui Raul Cloandă a fost posibilă numai datorită clubului "Lions" din Suikkila, care a donat banii necesari completării costului călătoriei.

Conform proiectului de colaborare, învățătoarele române locuiesc la colegile lor finlandeze, iar elevii români la membrii asociației de părinți a școlii din Suikkila. Nici unul dintre acești români n-a pășit peste hotare, înainte de această călătorie, cu toate că orașul Oradea este situat la numai zece kilometri de granița cu Ungaria. Lipsa de experiență a călătorilor a fost remarcată încă de la aeroport, unde, după coborârea din avion, musafirii au stat pe loc, în așteptarea directorului Jukka Kangaslahti. Acesta telefonase deja în România, ca să întrebe dacă nu cumva musafirii au fost nevoiți să-și anuleze călătoria, în ultimul moment. În cele din urmă au fost conduși, după controlul pașapoartelor, spre directorul Jukka Kangaslahti, care venise să-i întâmpine.

- În școlile românești există lipsuri majore, atât în ceea ce privește dotarea cu cărți, cât și în ceea ce privește dotarea cu alte materiale didactice, au relatat învățătoarele Alice Codreanu și Adriana Branda.

- A fost o surpriză, pentru noi, să constatăm că în școlile din Finlanda li se servește copiilor prânzul, au spus învățătoarele.

Oaspeții s-au mirat și de faptul că aici există atât de multe conifere verzi. De asemenea, amabilitatea oamenilor i-a uimit pe musafiri.

Familiiile care i-au găzduit pe copii, împreună cu învățătorii școlii, s-au ocupat și de organizarea unui program de cunoaștere a cât mai multe lucruri noi. Astfel, în timpul zilei, învățătoarele din România le-au ținut lecții elevilor de la școala din Suikkila. Copiii din România, la rândul lor, le-au povestit colegilor de aici despre propria lor școală și despre țara lor.

Imediat după sosire, chiar în seara primei lor zile la Turku, musafirii au fost duși la "Turkuhalli", unde este un pavilion al sporturilor, ca să patineze. Copiii au patinat timp de două ore, cu adevărat entuziasm, deși niciodată nu avuseseră patine în picioare. A doua zi, au avut ocazia să cunoască fabrica "Leaf", care produce, printre altele, bomboane. Seara, s-a sărbătorit aniversarea de zece ani a lui Horațiu Crăciun, împreună cu cea a lui Roope Tamminen. Familia-gază Tamminen i-a invitat pe toți colegii de clasă ai lui Roope și, firește, pe ceilalți români.

Este cunoscut faptul că în Finlanda trebuie să experimentezi și sauna. Astfel, familia Tamminen l-a pus pe micul Horațiu să facă saună cu "bărbații" familiei. La început, copilul a ezitat să-și dea jos toate hainele, dar, după ce a înțeles semnificația saunei, a intrat cu curaj în aburul din saună. Cu obraji roșii și fericit de experiența nouă, Horațiu le-a recomandat apoi sauna și celorlalți musafiri din România. Din programul oaspeților a făcut parte și cunoașterea popicelor, la pavilionul de popice din Kupittaa. Până în cele din urmă au mai rămas de vizitat Castelul din Turku și Muzeul de Biologie. Așadar, românii aveau să ducă acasă multe amintiri, alături de darurile oferite de familiile care i-au găzduit.

Noi, finlandezii, avem multe de învățat de la acești copii români. Cunoștințele lor bune de limbă, excepțional de bune, comportamentul lor politicos și atent, ca și gândirea lor luminoasă și curajoasă au constituit un exemplu minunat pentru elevii școlii din Suikkila. Acestor copii nu le-a fost străin obiceiul de a se scuza, de a spune "mulțumesc" și "poftim" sau "poftiți". Felul în care și-au îngrijit lucrurile proprii, ca și felul în care au ținut seamă de ceilalți au fost evidente pentru toți.

Poate că, în cele din urmă, interesul pentru partea materială, care lipsește încă în România, n-a constituit numai un dezavantaj, peste tot. Acolo familiile au încă timp una de alta și apreciază un comportament manierat.

Redacția

Din ziarul "Turun Sanomat", 13 aprilie 1999

ȘTIRI CULTURALE

Poezia românească în antologii

În ultimii ani, în pofida perioadei grele pe care o traversează, românii nu și-au pierdut gustul pentru poezie. Nu numai numărul poeziilor este în vădită creștere, ci și posibilitatea receptării lor, prin toate mijloacele moderne, de către publicul larg. Mai mult chiar, poezia română, ajunsă la vârsta maturității depline, se raportează continuu la modalitatea ei organică de "creștere", încercând să-și prefigureze destinul liric. Poate că așa se explică apariția unui număr de trei antologii ale poeziei românești, într-un interval scurt de timp, datorate unor critici de prestigiu cum sunt Ion Negoitescu ("De la Dosoftei la Ștefan Augustin Doinaș - o antologie a poeziei române"), Nicolae Manolescu ("Poezia modernă de la George Bacovia la Emil Botta") și Laurențiu Ulici (o antologie în zece volume, intitulată "O mie și una de poezii românești").

De curând a apărut "Antologia poeziei românești culte", la Editura Teora, 1998, realizată de profesorul Florin Șindrilaru și cuprinzând perioada de la Dosoftei până în 1993 (până la poetul Bogdan Ghiu). Vădind un pronunțat caracter didactic, aducând un impresionant aparat bibliografic, această culegere se constituie într-un veritabil manual de poezie pentru elevi și pentru profesori.

Redacția

În luna iunie 1998 a apărut la Stockholm, la Editura Symposion, un volum antologic de poezie românească, în traducerea lui Jon Milos, intitulat "Vid Tystnadens Bord" / "La Masa Tăcerii".

Editura Symposion, care în ultimii ani i-a publicat, în traducere suedeză, pe Lucian Blaga, George Bacovia, Ana Blandiana și Mircea Dinescu, oferă acum publicului scandinav o culegere reprezentativă de lirică românească: 177 de poeți, de la Mihai Eminescu la Marin Sorescu, de la Alexandru Macedonski la Florin Iaru. Selecția acestor nume și a poemelor respective aparține, în

exclusivitate, scriitorului și traducătorului Jon Milos, unul dintre cei mai prolifici scriitori din nordul Europei (a publicat până acum 24 de volume proprii și a tradus 56 de cărți).

Născut în 1930 la Sutjeska, în Banatul sârbesc, din părinți români, Jon Milos a studiat filozofia la Belgrad și Paris, apoi s-a stabilit, din 1964, în Suedia (la Malmö). Stăpânind perfect patru limbi europene - româna, sârbo-croata, franceza și suedeza -, Jon Milos traduce în ambele sensuri și devine, astfel, un ambasador cultural deosebit de important.

Prin volumul "Vid Tystnadens Bord" / "La Masa Tăcerii", Jon Milos face o antologie curajoasă, propunând, pe alte căi decât cele bătătorite, apropierea de marea poezie. De altfel, autorul culegerii nu ordonează materialul prezentat pe epoci sau curente literare, mulțumindu-se cu o strictă înșiruire cronologică. În această prezentare panoramică a poeziei românești criteriul dominant este folosirea limbii române ca mijloc artistic de exprimare. Astfel, cititorul nordic poate să aprecieze rolul jucat de scriitorii români în dezvoltarea literaturii universale. De altfel, cititorul va vedea cum că Eugen Ionesco, Tristan Tzara și Paul Celan nu sunt numai scriitori "de origine română", după cum susțin multe dicționare occidentale, ci și, mai ales, scriitori de limbă română.

Din "Curierul Românesc", nr. 7-8 (138-1390), iulie-august 1998

ȘTIRI ECONOMICE

Finlandezii pe piața românească

Investițiile directe finlandeze în România nu depășesc până în prezent 13,8 milioane de dolari, concretizate în 36 de societăți comerciale.

Schimbările comerciale dintre cele două țări au fost, în 1998, de 58,23 de milioane de dolari, balanța fiind dezechilibrată: exporturile românești au fost de numai 10,68 de milioane de dolari, față de importuri, care au fost de 47,75 de milioane de dolari.

La simpozionul *Cooperarea româno-finlandeză pentru dezvoltarea infrastructurii din România*, care s-a desfășurat la București, în 12 mai 1999, s-a observat faptul că firme importante din Finlanda și-au prezentat activitatea, în scopul declarat de a pătrunde și de a-și întări poziția pe piața românească. Este de menționat că directorul pentru România al firmei NOKIA a vorbit despre potențialul imens al pieței autohtone în ceea ce privește telefonია mobilă, estimată la 6 milioane de abonați, în anul 2003.

- "Se poartă discuții pentru crearea unei a treia rețele GSM, în cadrul acestui mare proiect de infrastructură existând posibilitatea de a se crea circa 600 de noi locuri de muncă" - a declarat directorul pentru România al firmei NOKIA.

Pe de altă parte, reprezentanții comerțului din România au afirmat că ar fi de dorit și de așteptat ca Finlanda să sprijine procesul de pătrundere a produselor românești (vin și ovine vii) pe piața țărilor din UE.

Din "Adevărul" nr. 2778, joi, 13 mai 1999

ȘTIRI CULTURALE

Cultura română în lumea contemporană

Între 31 mai și 5 iunie 1998 s-a desfășurat la Brașov o reuniune internațională, cu titlul *Cultura română în lumea contemporană*, sub înaltul patronaj al Fundației Culturale Române. Au participat mai mult de 120 de universitari, din 16 țări, având ca preocupare comună interesul pentru cultura românească. Scopul principal al reuniunii a fost găsirea unor soluții pentru păstrarea și afirmarea identității culturale, în general, și a celei românești, în special, în condițiile tendințelor de globalizare din lumea contemporană. Printre numele de prestigiu ale lingviștilor, traducătorilor, comparatiștilor, politologilor, care au răspuns invitației FCR, se numără și reprezentanți din nordul Europei: prof. dr. **Lauri Lindgren**, profesor la Universitatea din Turku, **Marjo Cosma**, traducător și secretar al Asociației Finlanda România, prof. dr. **Arne Halvorsen** din Norvegia, dr. **Dan Shafran** din Suedia. Comunicările și intervențiile lor au trezit un viu interes, ca și comunicarea lectorului de limba română din Finlanda, **Marilena Aldea**, intitulată *Lectoratul românesc de la Turku: preocupări privind receptarea culturii române în Finlanda*.

Redacția

Din "Curierul Românesc" nr. 6 (137), iunie 1998

MARIN SORESCU

IONA

Unul dintre cei mai cunoscuți scriitori români contemporani, **Marin Sorescu** (1936 - 1996), prezintă, de-a lungul carierei sale, multiple fațete ale unei puternice personalități artistice. Poet, dramaturg, prozator, eseist, critic literar și traducător, Marin Sorescu s-a bucurat de o largă recunoaștere, în țară și peste hotare. Distins cu înalte premii naționale și internaționale, ales în prestigioase foruri artistice și științifice, Marin Sorescu devine, într-un fel, *un exponent* al culturii românești contemporane.

Poezia și teatrul lui M. Sorescu, traduse în multe țări (i-au apărut în afara granițelor peste 50 de volume), au fost deosebit de bine primite de un public receptiv din cele mai diverse colțuri ale lumii.

Locul lui M. Sorescu în istoria literaturii contemporane s-a profilat încă înainte de moartea sa. Se poate spune că, în poezie - debutând în 1964 - , Sorescu vine cu o voce nouă, dinamitând lirismul imnic, caracteristic poeziei timpului, aducând "prozaizarea" în discursul poetic, introducând "jocul", ironia, maliția și umorul în lirică. Într-un fel, M. Sorescu este "un copil teribil" al literaturii timpului: discută, șochează, întrebă tot timpul, neagă mereu, reușește de fiecare dată. Era de așteptat, oarecum, ca o operă literară vastă și pluriformă, uneori inegală, să trezească comentarii contradictorii într-o epocă în care puterea cuvântului începe abia să fie recunoscută. Asociind umorului reflexivitatea și recurgând la simbol și la parabolă, poezia și teatrul lui Marin Sorescu își dovedesc, astăzi, nu numai rezistența în timp, ci demonstrează și non-conformismul constant al autorului. "Cazul Sorescu" reprezintă un capitol ilustrativ de sociologie a succesului.

Imprevizibil în viață și în creație, M. Sorescu este, în același timp, poet ludic și anarhist, prozator fantezist, critic original, dramaturg complex și gânditor genial. Se poate înțelege, de aceea, că originalitatea scriitorului a rămas neatinsă, că trăsăturile caracteristice ale scrisului său sunt de neimitat, în pofida multor imitatori, al căror demers n-a reușit să egaleze modelul.

Înainte de a-și descoperi și vocația de dramaturg, M. Sorescu s-a dovedit a fi un neobosit *regizor de idei* (Cornel Regman), prin reflexul scenic al imaginilor poetice. Acest efect este obținut prin înscenarea unor sentimente, prin figurarea situațiilor, prin punerea în ecuație a stărilor de spirit. Tehnica poetico-dramatică folosită este a pantomimei, a teatrului mut și, mai ales, a filmului de animație. De aici vine și impresia de lirism *obiectiv*, de filozofare în imagini, a poeziei soresciene. E de la sine înțeles că din acest punct al poeziei trebuie începută și percepția operei dramatice a lui M. Sorescu. În ambele domenii abordate, efectul de surpriză provine, îndeosebi, din contrastul între gravitatea problemelor existențiale abordate și banalitatea situației sau obiectului care a declanșat mecanismul poetic. Toate acestea concură la realizarea efectului general de spectacol, în poezie ca și în teatru, efect ce își subordonează, totodată, alte categorii estetice, cum sunt fantasticul, ludicul sau absurdul. De aceea, Vladimir Streinu a spus că, la M. Sorescu "spectacolul nou este al unui copil plin de ingenuitate care se joacă cu drojdiile existenței".

Chiar dacă relația dintre opera dramatică a lui Sorescu, pe de o parte, și expresionismul și "teatrul absurdului", pe de altă parte, este evidentă, nu se poate nega contribuția importantă a lui M. Sorescu la constituirea unei mitologii proprii a omului contemporan, aflată în proces de desfășurare. Tentația de a-și asuma titlul "raționalității integrale", atât a existenței cât și a realității, îl aduce pe dramaturgul-poet, așadar, până în apropierea "teatrului absurdului" (E. Ionescu, S. Beckett etc.), prin teme majore cum sunt: singurătatea, incomunicabilitatea, tragicul derizoriului. În cele din urmă se ajunge la "tragedia ontologică" (Valentin Silvestru), atunci când se pune sub semnul întrebării însăși existența umană. Trebuie să recunoaștem în acest punct nu numai reverberațiile universale ale creației soresciene, ci și nota specifică, românească, a limbajului său artistic.

Dacă ar fi să-l încadrăm în istoria literelor române contemporane, ar trebui să-l așezăm pe M. Sorescu în succesiunea postavangardiștilor Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru și Ion Caraion, subliniindu-i contribuția majoră, alături de Nichita Stănescu, la apariția postmoderniștilor din generația '80.

În nordul Europei, ca peste tot, poezia și teatrul lui M. Sorescu sunt destul de bine cunoscute. Încă în 1975 apare, în Suedia, în traducere, primul volum de versuri din creația sa. De-a lungul timpului, traducători harnici și talentați, precum Marianne Sandels, Pierre Zekeli, Ion Milos și Dan Shafran au dat versiuni reușite, în limba suedeză, din opera sa poetică.

În studiul său despre poezia lui Marin Sorescu, Tommy Olofsson (publicat în "*Svenska Dagbladet*", din 12 decembrie 1966), stabilește interesante analogii între poezia acestui "român neobișnuit" și poezia Wislawei Szymborska (din Polonia) și a poezilor suedezi Werner Aspenström, Göran Palm și Karry Martinson. Este de reținut următoarea remarcă a lui Tommy Olofsson:

"Literatura română este sfidător de bogată, cu toate deceniile de cădere morală și dictatură patologică".

Dintre piesele de teatru ale lui M. Sorescu, "*Iona*" (scrisă prin 1965, publicată în 1968 și pusă în scenă tot atunci, la București, făcând parte din trilogia "*Iona*", "*Matca*" și "*Paracliserul*") reprezintă o adevărată capodoperă. Aceasta a fost reprezentată în Europa la Paris, Neapole, Zürich, Berna, Szeged, Bidgoszczy (în Polonia), Copenhaga, Tampere, ca și la Port Jefferson în S.U.A. Piesa "*Matca*", din același triptic, a avut premiera mondială la Geneva și apoi a fost reprezentată, de exemplu, la Bidgoszczy, Dortmund și Helsinki.

Fără îndoială că Marin Sorescu este unul dintre cei mai importanți dramaturgi români. Am studiat, în cadrul seminarului de literatură română, tragedia "*Iona*", încercând să pătrundem, împreună cu studenții, fiecare cuvânt al piesei. Bineînțeles că ne-am documentat, urmărind în presa literară ecourile piesei lui Sorescu în Finlanda. De exemplu, Greta Brotherus (în "*Hufvudstadsbladet*", din 24 aprilie 1971) a scris: "Un liric interesant, **Marin Sorescu**, (...) scrie o trilogie despre însingurare, a cărei primă parte, "*Iona*", a avut premiera la Teatrul Muncitoresc din Tampere. (...) Un text scilpitor, o interpretare viguroasă, fără precedent. (...) Liric, satiric și filozof, Sorescu pare a fi un scriitor cu o scilpitoare personalitate. (...) Ideea de însingurare poate fi aici interpretată în mod metafizic sau pur și simplu psihologic. (...) Sorescu l-a construit pe Iona magnific, acesta fiind, în ultimă instanță, o fărâma din oricare, fiecare din noi regăsindu-se în el. (...) Sorescu posedă, după părerea mea, atât profunzimea filozofică a lui Beckett, cât și o viziune aparte, cu totul personală, asupra neputinței de comunicare în viața de toate zilele. La Beckett Dumnezeu e mort, la Sorescu acesta e doar obosit."

Într-adevăr, "*Iona*" este un text excepțional și, în același timp, un **one-man show**, care pune în valoare nu numai geniul dramaturgului, ci și arta actorului. În acest sens, trebuie amintită interpretarea de excepție a actorului **Veijo Pasanen**, pe scena Teatrului Muncitoresc din Tampere, unde a avut loc prima reprezentație cu "*Iona*", în Finlanda, acum aproape 30 de ani (în 1971).

În piesă, pescarul Iona, înghițit de o balenă uriașă, dialoghează cu sine însuși, cu propriul alter-ego. Astfel, meditația filozofică a pescarului transformă piesa într-un original *poem dramatic*, orientat când *spre lume*, adică în afară, către lumina de afară, când *către sine*, către lumina ce ar trebui să vină din interior. ("*Dacă nu există ferestre, ele trebuie inventate*" - se spune în piesă). Zidurile care-l separă pe Iona de lume sunt burți succesive de chituri, fiind, în același timp, limitele propriului eu, în cunoașterea lumii. Ajuns într-o situație limită, într-o însingurare totală, pescarul Iona vorbește întruna, într-un limbaj aparent simplu, glumeț, ironic, dând naștere unui text poetic profund. Iona nu poate să tacă. Vorbăria lui izvorăște poate din frică și trezește în noi o frică cumplită de moarte și, mai ales, de singurătate.

Deși piesa lui M. Sorescu ne amintește de legenda profetului Iona, din Vechiul Testament, de data aceasta Iona nu vorbește cu Dumnezeu, ci cu sine însuși, dedublându-se, într-un lung monolog dialogat, desfășurat pe parcursul a 4 tablouri. De fapt, de data aceasta, Iona este un antiproroc prin scrutarea propriului trecut și prin incapacitatea de a-și prezice viitorul. Poate că, fără să știe cum, pe parcurs, pescarul captiv își păstrează totuși o rază de speranță, prin care ar vrea să învingă moartea: "*Les eu la un liman*" și "*Răzbim noi cumva la lumină*" (folosirea aici a persoanei I plural merită un comentariu aparte). Gestul sinuciderii lui Iona, din final, iese din sfera separării bipartite dintre viață și moarte, sau, în alți termeni, nu este analizabil ca semn al înfrângerii sau al victoriei. În urma regăsirii de sine, prin elogiul cunoașterii raționale, ca semn al libertății depline, se pare că Iona renaște, dispus să-și reînceapă drumul existențial.

Marilena ALDEA
Lector de limba română
Universitatea din Turku

De la traducerea Ryömă - Katz la o nouă versiune

Liisa Ryömă și Daniel Katz au realizat, cu mare curaj, o primă traducere a piesei lui M. Sorescu, în 1971, sub titlul "*Joonas*". Aceasta a rămas nepublicată și se găsește la Näytelmäkulma/ Drama Corner, în Helsinki.

În cadrul seminarului de literatură română am urmărit atent textul lor, dar am pus accentul pe cunoașterea piesei în limba română, pentru a încerca să pătrundem toate înțelesurile textului. Astfel am ajuns, treptat, la o nouă traducere a piesei.

Analizând versiunea dată de Ryömă-Katz, prima constatare a fost aceea că aceasta nu urmează îndeaproape textul românesc, rezultând o traducere destul de liberă. S-ar putea ca traducătorii să fi folosit altă versiune a piesei, din moment ce am observat că uneori pasaje întregi n-au fost traduse, iar altele au fost adăugate fraze care nu există în textul de bază. La fel de posibilă pare și folosirea unor versiuni sau traduceri intermediare, în alte limbi străine, ceea ce ar putea explica contragerile sau diluările de text.

Uneori, simpla asemănare formală a cuvintelor românești a putut să inducă în eroare: cuvântul "*pescăruș*" a putut fi confundat, la o primă impresie, cu "*peștișor*", deși în limba finlandeză cuvântul "*lokki*" nu se poate confunda cu "*pikkukala*".

Limbajul lui M. Sorescu în "*Jona*" și dificultățile traducerii

Dacă ne referim și la faptul că în piesa "*Jona*" M. Sorescu utilizează o limbă ușor arhaică, forme și sensuri populare și regionale, realizăm dificultatea traducerii acestui text. Bineînțeles că unele cuvinte, precum "*șoavă*" sau "*mustățea*", nefăcând parte din vocabularul limbii standard, nu pot fi găsite în dicționarele curente.

Dacă avem în vedere și tenta filozofică a limbajului folosit de M. Sorescu, bogat în expresii care redau concepte filozofice, rămânând, în același timp, un limbaj preponderent poetic, înțelegem și mai bine dificultățile pe care le ridică această traducere.

O altă problemă în găsirea corespondențelor, în cele două limbi, conduce și mai departe, la mentalități diferite și la forme diferite de cultură. De exemplu, majoritatea luterană a populației din Finlanda nu cunoaște terminologia utilizată în tradiția bisericii ortodoxe. De aceea, a trebuit să adaptăm câteva expresii spre a putea fi înțelese de finlandezi. De exemplu, pasajul "*universul întreg să fie dat lumii de pomană*" a ridicat probleme, pentru că *pomana*, ca tradiție religioasă, nu este cunoscută în cultul luteran. De asemenea, textul și incantația din "*Veșnica pomenire*", transformate de Sorescu, prin adaptare la situație, în "*Veșnica mistuire*" este aproape imposibil de redat. În acest caz, Daniel Katz și Liisa Ryömă au acordat foarte bine textul la cultura finlandeză, iar noi am mers mai departe, transformând fraza astfel: "*Vatsasta sinä olet tullut ja vatsaan pitää sinun jälleen menemän.*"

Concluzura la realizarea noii traduceri a fost foarte interesantă. A fost, totodată, și o încercare grea să lucrăm cu limbi atât de deosebite, definind două culturi destul de diferite. Ne-am apropiat, însă, de la bun început, cu dragoste de limba și literatura românească.

Dacă ne referim la cele două limbi, spre a le opune, e suficient să amintim dificultățile impuse de structura sintetică, în morfologie, a limbii finlandeze, în comparație cu structura predominant analitică a limbii române. În ceea ce privește vocabularul, sensul cuvintelor nu corespunde, întotdeauna, în cele două limbi, după cum nici modul de utilizare a verbelor, având o paradigmă bogată în ambele limbi, nu prezintă aproape nici o echivalență. Iată un exemplu de cuvânt românesc ce nu-și găsește corespondent în finlandeză: *reîntorcere*. În textul românesc apar două cuvinte cu sens diferențiat: *întorcere* și *reîntorcere* (cu sufix iterativ), în același pasaj (după cum există și *împărțire* și *reîmpărțire* în acest text). În limba finlandeză există doar un singur cuvânt, *paluu*, pentru ambele sensuri, nefiind marcate în același mod valorile iterative.

- Eikö edes haaksirikkoisten?
- Ei edes haaksirikkoisten. Huutakoot vaan, mutta yksi kerrallaan.
- Ymmärrän, jottei sitä huomattaisi...
- Muuten joku voisi luulla, että vallitsee yleinen valitus.
- Meri raivostuisi. *(Viisaasti.)* Siksi jokaisen pitäisi hoitaa omat juttunsa.
- *(Tuijottaen veteen.)* Kukin huolehtikoon omista asioistaan.
- Ja olkoon hiljaa. *(Tauko.)*
- Mutta kun minun on pakko huutaa. Pakko kutsua Joonaa.
- *(Huutaa.)* Joonaaa!
- Ei mitään.
- *(Huutaa.)* Älä sinä änkeä tänne, kuule! Älä enää seuraa minua, Joon! *(Tauko.)*
- Itse asiassa Joon olen minä. Sshh! Etteivät kalat vain saa tietää. Siksi minä huudankin, kaloja huiputtaakseni. Joonalla kun ei ole onnea eikä rauhaa.
- Kalojen pitää luulla, että hän kalastelee ties missä. Jossakin muualla...
- *(Nauraen.)* Luulen, että hänen pitäisi kalastella jollakin toisella merellä. Siellä ehkä...
- Mutta voiko merta muka vaihtaa?
- Ei tule kuuloonkaan.
- *(Huutaa.)* Joon, älä yritäkään lähestyä, sinä pelotat onneni tiehensä.
- *(Vetäen tyhjän verkon.)* Sinä pelotit sen jo.
- *(Heittää verkon uudestaan.)* Miten runsas meri meillä onkaan!
- Teillä ei ole aavistustakaan kuinka paljon kaloja täällä parveilee.
- *(Uteliaasti.)* Kuinkahan paljon?
- Luoja tietää: paljon.
- *(Hämmästyneenä.)* Sata?
- Enemmän.
- Niinkö paljon, että voisi laskea koko elämän ajan?
- Enemmän.
- Entä niinkö paljon, että ehtii laskea koko kuoleman ajan?
- Voi olla, sillä kuolema on hyvin pitkä.
- Miten pitkä kuolema meillä onkaan! Jos sen aikana voi laskea niin valtavia rikkauksia... Miten runsas meri meillä onkaan!
- Entäs miten meri voi syöttää ja juottaa kaikki ne kalat?
- Onnistuu se. Vaikeaa se on, mutta onnistuu.
- *(Nauraen.)* Se taitaa antaa niille enimmäkseen vettä.
- Eipäs, kalat kun eivät juo vettä.
- *(Sopuisasti.)* Noo, kyllä se niille vettäkin juottaa.
- Kun se näkee ne kaikki kita ammollaan...
- *(Kokeillen verkkoa.)* Tuntuu painavammalta nyt.
- Luulen, että olen pyydystänyt sen jätin.
- Jo kauan aikaa olen vaaninut sitä kalaa. Olen nähnyt siitä untakin.
- Eipä silti, joka yöhän minä näen unta vain kaloista.
- Ehkä se johtuu siitä, että minä... *(Matkien onkimista.)*

- Mutta olen tosiaan kyllästynyt siihen ikuiseen löyhkään unissani.
- Uni ja kala.
- Uni yksi - karppi.
- Uni kaksi - sampi.
- Uni kolme - lahna.
- Lahnan kohdalla herään kiroillen. Pyörin sängyssä päiväkoittoon saakka, sitten nukahdan uudestaan ja näen unta arvaas mistä?
- *(Uteliaasti.)* Mistä?
- Arvaa.
- Valaasta?
- Äsh, ei minulla niin hyvä tuuri ole! Mistä luulet, että uneksin?
- *(Vielä uteliaammin.)* No mistä?
- Pikkukalasta.
- Pikkukalasta?
- Niin pienestä pikkukalasta, että...
- Ettei sitä voi edes muistaa.
- Se haihtuu olemattomiin ennen kuin herään.
- Ja joka yö sama juttu, niin kauan kuin muistan.
- Voiko sellaista uneksi sanoa?
- Ja samaan aikaan kaksi lastani nukkuvat kuin tukit.
- Kuinka jotkut voivat nukkua sillä lailla?
- Kerran kysyin heiltä: Sanokaapas mistä näette unia, kuin nukutte kuin tukit?
- Ja he vastasivat silmät onnesta loistaen: "Merestä".
- Pöh!
- Mutta ehkä se sopii heille: he näkevät unta merestä ilman kaloja.
- Meri on kyllä pahuksen kaunis kun sitä katselee. Merestä he näkevät unta, kalat jättävät minun huolekseni.
- *(Melankolisesti.)* Jos olisin metsänvartija, uniini ilmestyisi puita vähän ajan kuluttua.
- Tahtoisin olla metsänvartija ja nähdä jo ensimmäisenä yönä unta miljoonista puista.
- Ja istuisin niiden varjossa.
- Unessa kävisi niin, että istuisin niiden varjossa.
- Miten sakea varjo lankeaisikaan miljoonasta puusta yhteen paikkaan!
- Sakea kuin hunaja.
- Ja minä siinä, pää kannolla, katselisin oravia.
- Ei oravia saa pyydystä.
- Se nyt vielä puuttuisi - että minä unessani alkaisin juosta oravien perässä. *(Katsellen verkkoa.)* Tosiaanko?!
- Vetäisinkö jo?
- *(Epävarmana.)* Mistä tiedän onko hetki tullut?
- Miksihän verkko on niin painava vetää?
- Jätti...

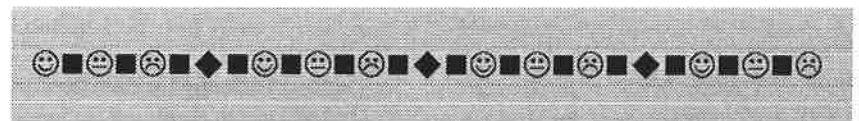

- Olen kytännyt sitä jo kauan... Tiedän milta se näyttää. Katso, sillä on tämmöinen suu! *(Viitaten spontaanisti näyttämön suuren kalan kitaan.)*
- Joo, kauan minä olen sitä kytännyt.
- Tunne sen jokaisen suomun.
- Jos kerran se on näyttäytynyt minulle öisin!...
- Päässäni se on ollut jo pari vuotta, verkossa ei kertaakaan.
- *(Rohkaistuen.)* Herran haltuun! *(Vetää verkkoa.)* Raskas, raskas...
- *(Nostaa verkon.)* Eikö mitään? *(Hämmästyneenä.)*
- Ei mitään.
- No mikä pahus siellä sitten roikkuu? *(Katsoo horisonttiin.)* Ahaa, tajuan. Tuo pilvi. Se levitti varjonsa juuri verkkoni päälle.
- Olisi parempi jos kalastaisin pilviä.
- Tänään yhden, huomenna toisen, saisin pian aikaan tulvan.
- Pilvien kanssa minulla on onnea. *(Tauko.)*
- *(Katsahtaa akvaarioon, puhuen pikkukaloille.)* Teissä on toivoni.
- Kalanpoikaraukka!
- Se kantaa vesien ja valtamerien painon.
- *(Osoittaen akvaariota.)* Ne ovat minun, minun omat kalani.
- *(Surkutellen.)* Ne on jo kerran pyydystetty.
- Pidän niitä ikkunalla. Valo on niille hyväksi, se sisältää kaikenlaista. Valo ravitsee ja ympäröi niitä.
- *(Surullisena.)* Se ei vaan voi päästää niitä menemään.
- *(Pelästyneenä.)* Kuinka se päästäisikään?
- Olen kalastaja ja myös talostani täytyy aina löytyä muutama kala. Mitä kaikki muuten sanoisivat? Kun aamuisin heitän niille ruokaa, jään itsekin katselemaan niitä. Joskus kokonaisiksi tunneiksi.
- Jollei sinua huvita mennä pyydystämään muita, sanoo vaimoni, joka rakastaa minua, älä enää tuijota niitäkään noin. Kun kuolevat nekin.
- Hän rakastaa minua, mutta ei silloin kun istun tuijottamassa kalojani.
- Ei ole mahdollonta, että ne kuolevat katseestani.
- Sillä minulla on myrkyllinen katse. Mihin tahansa silmäni luonkin - se kuolee. Niin sanoo vaimo.
- En oikein usko sitä. Jos olisi niin, eikö hänkin kuolisi? He he! Aikoja sitten!
- Mutta kyllä niillekin loppu koittaa. Sillä aina kun menen kalaan, otan akvaarion mukaani. Kun huomaan, että kaikki menee pieleen ja olen istunut koko päivän turhaan, otan ongen *(Ottaa ongen.)* ja heitän sen akvaarioon. *(Heittää ongen.)*
- Sen joka nappaa, heitän sitten verkkoon.
- Kestää kauan pyydystää yhtäkään. *(Tarkkailee kohoa.)* Nyt ne alkavat syödä... Nepä eivät syö sanottavammin. Nehän on pyydystetty jo kertaalleen...
- Mutta lopulta joku niistä käy koukkuun. *(Ikään kuin selitellen.)* Vähäinen vesi... Ravinnosta puutetta...
- Uhkailletko puutteilla?!

- Jos olen rehellinen, niin en tahdo, että enää yksikään joutuu satimeen.
- Se on mahdollonta.
- Se olisi sama kuin jos joisi myrkyä ja toivoisi, ettei se vaikuta.
- Minun käy sitä sääliksi.
- Olkaa varuillanne kalat, minun syöttini vaikuttaa!
- *(Katselee akvaariota, sitten merta.)* Nämä vedet ovat täynnä syöttejä, kaikenlaisia kauniinvärisiä syöttejä. Me kalat uimme niiden keskellä, niin nopeasti, että pidämme melua. Kultainen unelmamme on niellä yksi syöteistä, tietysti se suurin. Mietimme onnea ja toivoa, lopuksi jotakin kaunista, mutta muutaman hetken kuluttua huomaamme hämmästyneinä, että meiltä on loppunut vesi.
- *(Hartaasti kuin puhekuoro.)* Oi sinä kalastaja, joka seisot ylhäällä rannalla, näytä meille edes selkeä tie sinne asti. Älä peitä sitä jalkojesi varjolla.
- *(Tauko; katsoen akvaariota.)* Kuitenkaan en voi sille mitään. Elettävä se on minunkin. No, joko nappaa?
- *(Kumartuu akvaarion yli ja samalla hetkellä kalan valtava kita alkaa sulkeutua. Joona yrittää taistella valtavissa leuoissa, jotka sulkeutuvat kauheasti kirskuen.)*
- Apua! Aapuuua!
- Voi, olisipa edes kaikua.

Pimeys.

Versiunea in limba finlandeză de **Tuula T. TEIRI**
și **Elina SYRJÄNEN**
Studente la Universitatea din Turku

Tineri si talentați traducători,
studenți ai Lectoratului de Limba Română

MARIN SORESCU

Am legat ...

Am legat copacii la ochi
Cu-o basma verde
Și le-am spus să mă găsească.

Și copacii m-au găsit imediat
Cu un hohot de frunze.

Am legat păsările la ochi
Cu-o basma de nori
Și le-am spus să mă găsească.

Și păsările m-au găsit
Cu un cântec.

Am legat tristețea la ochi
Cu un zâmbet,
Și tristețea m-a găsit a doua zi
Într-o iubire.

Am legat soarele la ochi
Cu nopțile mele
Și i-am spus să mă găsească.

Ești acolo, a zis soarele,
După timpul acela,
Nu te mai ascunde.

Nu te mai ascunde,
Mi-au zis toate lucrurile
Și toate sentimentele
Pe care am încercat să le leg
La ochi.

Sidoiu ...

Sidoiu puut silmiin
Vihreällä huivilla
Ja pyysin niitä löytämään minut.

Ja puut löysivät minut heti
Yhdellä lehtien hohotuksella.

Sidoiu linnut silmiin
Pilvihuivilla
Ja pyysin niitä löytämään minut.

Ja linnut löysivät minut
Yhdellä laululla.

Sidoiu surun silmiin
Hymyllä,
Ja suru löysi minut toisena päivänä
Rakkaudessa.

Sidoiu auringon silmiin
Öilläni
Ja pyysin sitä löytämään minut.

Olet tuolla, sanoi aurinko,
Tämän kerran jälkeen,
Älä enää piiloudu.

Älä enää piiloudu,
Sanoivat minulle kaikki asiat
Ja kaikki tunteet
Joita yritin sitoa
Silmiin.

Norii

Mă uit în sus,
La norii care fug înapoia mea,
Totdeauna înapoi.

Mai întâi
Copacii din ei se prăbușesc spre mine,
Orașele se năruie spre mine,
Fluviile fac peste mine cascade,
Cade de sus recolta,
Bătând ritmic în toba burții.

Mă uit în sus,
Fix în sus,
Ca din fundul unei prăpăstii
La norii albi,
Printre care se văd stelele grase
Ca în supa.

Curge lumea pe deasupra mea,
Așa privind în sus
Am străbătut cea mai mare parte
Din ea.

Foaie verde

Codrule,
Dă-mi o frunză de sus,
Pentru lumină și pentru tinerețe,
Și pentru viața care nu moare.

Codrule,
Dă-mi o frunza de jos,
Pentru întineric și pentru bătrânețe,
Și pentru moartea care nu învie.

Noi ne-am scris sufletul

Pilvet

Katson ylös,
Pilviin jotka pakenevat takanani,
Aina taaksepäin.

Sitä ennen
Puut romahtavat niistä päälleni,
Kaupungit vyöryvät päälleni,
Joet tekevät ylleni putouksia,
Ylhäältä putoaa sato,
Lyöden rytmikkäästi vatsan rumpuun.

Katson ylös,
Pysähtyneenä ylös
Kuin kuitun pohjalta
Valkoisein pilviin,
Joiden lomasta näkyvät rasvaiset tähdet
Kuin keitossa.

Virtaa maailma ylläni,
Näin katsellen ylös
Olen vaeltanut suurimman osan
Halki.

Vihreä lehti

Metsäni,
Anna minulle lehti ylhäältä,
Valoksi ja nuoruudeksi,
Ja kuolemattomaksi elämäksi.

Metsäni,
Anna minulle lehti alhaalta,
Pimeydeksi ja vanhuudeksi,
Ja ylösnousemattomaksi kuolemaksi.

Me olemme kirjoittaneet sielumme

Pe frunze ...

Codrule,
Dă-mi toate frunzele tale
Să cânt cu ele.

Sau mai bine cânta tu
Și cu sufletul meu.

Șah

Eu mut o zi albă,
El mută o zi neagră
Eu înaintez cu un vis,
El mi-l ia la război.
El îmi atacă plămâni,
Eu mă gândesc un an la spital,
Fac o combinație strălucită
Și-i câștig o zi neagră.
El mută o nenorocire
Și mă amenință cu cancerul
(Care merge deocamdată în formă de cruce),
Dar eu îi pun în față o carte
Și-l silesc să se retragă.
Îi mai câștig câteva piese,
Dar, uite, jumătate din viața mea
E scoasă pe margine.
- O să-ți dau șah și pierzi optimismul,
Îmi spune el.
- Nu-i nimic, glumesc eu,
Fac rocada sentimentelor.
În spatele meu soția, copiii,
Soarele, luna și ceilalți chibiși
Tremură pentru orice mișcare a mea.

Eu îmi aprind o țigară
Și continui partida.

Lehtiin ...

Metsäni,
Anna minulle kaikki lehtesi
Laulaakseni niiden kanssa.

Tai parempi, että sinä laulat
Myös sieluni kanssa.

Šakki

Minä liikutan valkoista päivää,
Hän liikuttaa mustaa päivää
Minä etenen unella,
Hän ottaa sen minulta sodassa.
Hän iskee keuhkoihini,
Minä ajattelen vuotta sairaalassa,
Teen loistavan yhdistelmän
Ja voitan häneltä mustan päivän.
Hän liikuttaa epäonnea
Ja uhkaa minua syövällä
(Joka ilmenee toistaiseksi ristin muotoisena),
Mutta minä laitan hänen eteensä kirjan
Ja pakotan hänet perääntymään.
Voitan häneltä vielä muutaman pelinappulan,
Mutta, katso, puolet elämästäni
On vedetty marginaaliin.
- Šakkaan sinut ja kadotat optimismin,
Sanoo hän minulle.
- Ei se mitään, vitsailen,
Tornitan tunteeni.
Takanani vaimo, lapset,
Aurinko, kuu ja muut takapirut
Tärisivät jokaista liikettäni.

Minä sytytän itselleni savukkeen
Ja jatkan peliä.

Versiunea în limba finlandeză / Suomenkielinen versio Tuula T. TEIRI

Studentă la Universitatea din Turku

LIRICA POPULARĂ FINLANDEZĂ - oglină a sufletului colectiv

Parte importantă a folclorului finlandez, lirica populară se încadrează într-o perspectivă originală, în care liricul, epicul și ritualicul coexistă și se susțin reciproc. Din zorii civilizației, poporul finlandez a simțit nevoia să-și exprime, simplu și frumos, emoțiile, convingerile și credințele pe care le avea despre lume, despre miracolul vieții și al morții, despre microscopica existență a omului în imensitatea unui univers infinit, despre legile care guvernează și conduc existența pe pământ sau în lumile paralele.

Poezia populară finlandeză a supraviețuit, în ciuda încercărilor clericilor de a o suprima — asociată fiind cu practicile păgâne ale Evului Mediu. Când, în 1789, Christfried Ganander publică *“Mythologia Fennica”*, o enciclopedie de fenomene asociate cu credințe populare, scopul său a fost, evident, acela de a revela lumii întregi bogăția gândirii populare finlandeze.

Poezia populară a fost cea care, prin oralitatea ei, a avut puterea de a transmite din generație în generație, de la un secol la altul, credințele și manifestările unui popor dornic de a se exprima pe sine și lumea care-l înconjură, precum și relația ce s-a stabilit de mult între oameni și natură. Recitată sau cântată, creația populară literară a putut transcende timpul, îmbogățindu-se mereu cu noi și noi motive și simboluri care azi au devenit mărci ale unei întregi mentalități.

Sarcina cântăreților populari — *laulajat* — nu a fost ușoară. A cânta despre începuturile lumii, despre nașterea pământului, despre apariția omului, despre soarta lui, despre viață și moarte a fost, totuși, o dorință venită, născută în mod firesc din adâncurile sufletului popular.

Printre temele centrale ale creației literare populare descoperim dragostea — dublată mai tot timpul de un acut sentiment de singurătate sau, dimpotrivă, de o profundă dorință de comuniune. Nefericirea în dragoste e o temă recurentă, ca și aspirația spre o iubire ideală. Găsesc dorul — *kaipaus* — traducibil și pentru finlandezi. Există și pentru ei durere și dorință, dragoste și suferință, jale și lacrimi de bucurie, depărtare și apropiere, într-un singur sentiment complex și profund, ca și pentru români.

Temele - tabu își găesc adesea libertate de expresie în poezia populară, poate pentru că finlandezul nu s-a simțit și nu a dorit să se simtă constrâns de prejudecăți gratuite. Violul, incestul, abandonarea copiilor sau chiar omorârea acestora au apărut în versurile "Kanteletar"-ului sau ale "Kalevali" ca evenimente stigmatizante, de o autenticitate și veridicitate șocante, dar niciodată evitate în discursul liric.

Relațiile interumane puternice sunt, de asemenea, parte a liricii populare; legăturile dintre fete și băieți, dintre tineri și bătrâni, dintre copii și părinți au în ele câteodată calmul unei normalități firești, dar, cel mai adesea, pasiunea și tumultul unor descătușări de forțe neașteptate pentru un popor atât de calm cum e considerat a fi cel finlandez. Din rândul acestor oameni se desprind eroii, cântați nu numai pentru faptele lor glorioase, dar și pentru slăbiciunile, greșelile și ezitățile lor, care-i scot din aura de perfecțiune divină în care ar putea ușor pătrunde, întorcându-i la condiția umană, din care, de fapt, nu au ieșit niciodată.

Nu ne putem imagina poezia populară finlandeză în afara naturii. Natura e o temă recurentă, poate cea mai importantă în lirica populară. Mlaștinile — *suo* —, pădurile de mesteceni — *koivumetsä* —, tufele de afini, lacurile, albastrul cerului, — toate au creat un mediu din care finlandezul - poet și-a putut extrage energia artistică creatoare.

Poezia mitică, aceea care descrie acte cosmogonice primordiale — crearea lumii și a vieții umane, animale și vegetale — este centrată asupra acelor factori care condiționează legătura omului cu mediul său.

Miturile sunt constituite în jurul credințelor animiste că aștrii, arborii sacri — stejar, mesteacăn, brad, animalele fantastice — dragonul, renul, șarpele, ursul sau zcii — *Ukko*, al tunetului, *Kylväjä*, al vegetației — au ajutat omului în apariția și dezvoltarea sa ca ființă spirituală superioară.

Poezia magică a șamanilor descrie modul în care aceștia își ating țelurile prin magie incantatorie și vrăji care le înlesnesc dese călătorii în lumi paralele — lumea de dincolo — *matka Tuonelaan* — în căutarea unui obiect sacru sau a unor anumite cunoștințe.

Cea mai paradoxală mi se pare totuși a fi tema morții - atât de specific ilustrată în poezia populară finlandeză. Moartea personificată, umblând pe schiuri, printre zăpezi, nu are nimic terorizant în ea. Moartea pare a fi acceptată ca un fenomen firesc, o trecere poate, un eveniment deosebit de dureros și marcant, dar la nivel profund, dincolo de aparența lacrimilor, o semnare. *Ikkivirsi* — bocetul — este cel prin care e deplânsă moartea unui membru al comunității. Adesea, plânsul e înlocuit de îngroparea adâncă în suflet a durerii și trăirea unui acut sentiment de disperare tacită. Privirea disperată și totuși resemnată a mamei lui Lemminkäinen — din tabloul omonim al lui Akseli Gallén - Kallela — surprinde perfect atitudinea finlandezului în fața morții.

O altă caracteristică paradoxală a liricii populare finlandeze o reprezintă comuniunea motivelor păgâne cu cele creștine — apărută după creștinarea

poporului finlandez și pătrunderea și în literatură a motivelor biblice. Poemele legendare, ale căror subiecte și calitate morală sunt în mod evident creștine, propun ca teme evenimente miraculoase în care intervenția divină suspendă temporar sau inversează legile naturii; astfel, înghițirea unei boabe de afină provoacă imaculata concepție a lui Isus, iar unele rituri creștine, cum ar fi sfințirea, reușesc să facă o pădure uscată să înverzească din nou.

Sensibilitatea poporului finlandez poate fi surprinsă în aceste manifestări timpurii ale gândirii și spiritului popular. Dragostea și ura, frica și extazul, viața și moartea merg mână în mână și sunt acceptate ca fenomene naturale ale universului existențial. Armonia și haosul, frumosul și urâtul, lumina și întunericul sunt cele două fețe ale aceleiași monede numite existență. Sufletul și spiritul unui întreg popor coexistă în același corp al creației artistice populare - strălucire a monedei - și acest corp, indiferent la câte presiuni a fost supus, a rămas nealterat. Acesta este unul dintre meritele poporului finlandez.

Cristina LUCA

Studentă la Facultatea de Litere
Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca
Secția Engleză - Finlandeză

STOCKHOLM - EUROPAS KULTURHUVUDSTAD 1998

După cum se știe, pentru un an, 1998, orașul Stockholm a fost capitală culturală europeană. Asumându-și această onoare, suedezi au organizat, de-a lungul celor 12 luni, o largă varietate de manifestări: de la artele tradiționale la experimente de tot felul, de la arhitectură și design la evenimente maritime și ambientale, de la evocări istorice, conferințe, dezbateri publice, lecturi literare, la dans, circ, grădinarit, meșteșuguri. Din zona arteleor vizuale s-au impus mai ales două expoziții de mari dimensiuni: o expoziție *Mirò* și o alta, intitulată *Oglinda secolului*, care a redat istoria veacului XX prin obiecte ale vieții de zi cu zi, prezentate ca atare sau prin fotografii, înregistrări pe bandă audio sau peliculă.

Momentul 1998 a relevat un Stockholm cultural și artistic cu multe muzee, cu insula centrului său medieval îngrijită ca o operă în sine, dar și cu splendide palate regale și clădiri guvernamentale vechi.

◆ O CARTE DE CĂPĂTĂI

Academicianul **Virgil Cânde**a continuă, cu multă scrupulozitate, opera de a strânge laolaltă o *Mică enciclopedie de creații românești și de izvoare despre români în colecții din străinătate*. Astfel, volumul al II-lea din *Mărturii românești peste hotare* a apărut, în 1998, la Editura Enciclopedică, secondat de un supliment pentru primul volum. Apariția acestui supliment pare a demonstra, în însăși concepția autorului, nevoia permanentă de a completa informația în acest domeniu.

Lucrarea aceasta, care se dovedește a fi o operă fundamentală a culturii române, a necesitat, desigur, un efort uriaș de căutare și înregistrare a trecerii românilor pe alte meleaguri. Opera academicianului **Virgil Cânde**a este, în primul rând ca idee, un fapt unic în istoriografia românească și, după câte știm, în cea universală.

Redacția

◆ CONSTANTIN SILVESTRI,
dirijor, pianist și compozitor român

La sfârșitul lunii septembrie 1998, la Royal Festival Hall din Londra, a fost omagiată personalitatea unui mare muzician român, Constantin Silvestri, plecat în 1958 din România și devenit, apoi, cetățean britanic.

Volumul *A Musician before His Time - Constantin Silvestri: Conductor, Composer, Pianist*, scris de John Gritten și prefațat de lordul Yehudi Menuhin, apărut cu această ocazie, avea menirea să informeze publicul larg despre cele două perioade atât de distincte din viața și activitatea marelui muzician, cea petrecută în România și cea din Anglia. Numai astfel poate fi percepută personalitatea artistului, în întregul ei, susține scriitorul britanic John Gritten, mărturisindu-și admirația pentru cel care a fost comparat, nu o dată, cu Herbert von Karajan sau cu Arturo Toscanini.

Acum, când tocmai se împlinesc 30 de ani de la moartea sa, așteptăm cu emoție traducerea în limba română a biografiei pe care i-a închinat-o John Gritten ilustrului muzician român, despre care se știu atât de puține astăzi.

Din revista "Magazin istoric", nr. 12 (381), decembrie 1998

"Maladia" de a fi lector finlandez la Cluj
- a doua "întâlnire mondială" a lectorilor finlandezi -

Între 20 și 24 mai 1998 a avut loc la Facultatea de Litere a Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj a doua "întâlnire mondială" a lectorilor finlandezi care au funcționat aici, începând din anul 1975. Prima lor întâlnire a avut loc în primăvara anului 1993. Denumirea evenimentului a fost dată de lectori și, după afirmațiile lor, nu reprezintă o exagerare, referindu-se doar la faptul că, oriunde în lume și-ar avea căminul și locul de muncă, un lector finlandez, care a lucrat cândva la Universitatea din Cluj, simte nevoia să se întoarcă aici, din când în când. Această nevoie este un fel de "maladie incurabilă", ale cărei simptome — dor, neliniște, o puternică atracție spre inima Transilvaniei — se ameliorează doar revenind aici.

Am fost profund emoționați de aceste mărturisiri, și ne-am dat toată silința ca lectorii noștri dragi - mai bine zis lectorițele noastre - să se simtă bine în mijlocul nostru.

Musafirii noștri au fost trei la număr: Irmeli Kniivilä, Anja Haaparanta și Eira Penttinen. Una dintre profesoare, Minna Savela, a trebuit să renunțe la drum, din cauză de boală, deși avea toate documentele, — inclusiv viza — necesare pentru a veni.

Lectorii s-au succedat din patru în patru ani la Catedra de Limbă și Literatură Maghiară, în ordinea enumerată, Minna fiind a doua, după Irmeli. În prezent, Sanna Lähde este lectorul de finlandeză de la noi, dar și "misiunea" ei se apropie de sfârșit. Din octombrie 1998 vom avea o nouă colegă, ceea ce ne bucură foarte mult, întrucât asigură continuitatea unei frumoase tradiții a lectoratului finlandez din Cluj.

Musafirii noștri au fost așteptați la gară cu buchete de flori de foștii lor studenți. Eu însămi am început să studiez limba finlandeză în anul 1986, ca studentă în anul I, sub îndrumarea Anjei, continuându-mi apoi studiile cu Eira, care mi-a fost și colegă timp de un an — 1992-1993 —, când mi-am început cariera ca asistent de limbă finlandeză. Când le-am întrebat ce mai fac, Eira a răspuns: "Acum, că sunt aici, foarte bine!"

Am încercat să le organizăm un program bogat: întâlniri, recepții, plimbări, dialoguri, seri festive etc. O primă întâlnire, care a decurs într-o atmosferă degajată, a avut loc cu studenții de la limba și literatura finlandeză. Atât lectorii, cât și studenții s-au prezentat, au povestit despre viața și munca lor. Am aflat despre Irmeli, că după mai mult de zece ani de activitate la Uppsala, s-a întors acasă, la Tampere, unde ține cursuri de finlandeză pentru imigranții adulți

și pentru karelienii care se întorc în patria-mamă. Minna, care este pensionară, a lucrat la Editura Otava, după ce a părăsit Clujul. Eira și-a reluat postul la Universitatea din Helsinki. Anja funcționează ca lector la Universitatea "Janus Pannonius" din Pécs (din Ungaria). Pentru ilustrarea atmosferei prietenești a întâlnirii cu studenții, aș dori să scot în evidență un singur aspect: atunci când o studentă a întrebat de ce toți lectorii care vin la Cluj sunt femei, lectorițele n-au părut deloc șocate de această întrebare, ci au răspuns, într-un mod absolut firesc, că postul de lector străin înseamnă o provocare și, ca atare, implică anumite riscuri, iar acestea sunt, întotdeauna, mai ușor acceptate de femei decât de bărbați. Nici că se putea da un răspuns mai tipic pentru mentalitatea finlandeză! Bineînțeles că după aceea au mai explicat că numărul studentelor de la facultățile de litere este mult mai mare decât cel al studenților, fapt bine cunoscut și la noi.

Pe lângă întâlnirea cu studenții, a avut loc și o recepție la Catedra de Limbă și Literatură Maghiară, unde lectorii și-au rețrăit și și-au depănat cele mai frumoase amintiri, dar și cele mai puțin plăcute, legate de sistemul ceaușist. În general, am putut observa că amintirile lor s-au înfrumusețat de-a lungul anilor, ștergându-li-se din minte sau atenuându-se anumite aspecte neplăcute sau asperități ale realităților trăite. Am înțeles că, pentru toți, cel mai mare câștig al șederii lor la Cluj îl constituie prietenii pe care le-au legat. Am trăit niște momente de o sinceritate și căldură sufletească impresionantă, ascultându-le pe prietenele și profesoarele mele vorbind despre ospitalitatea, sprijinul uman și dragostea de care au avut parte ca lectori finlandezi la Cluj.

După recepție, le-am invitat la o cină festivă la Casa Universitarilor, unde ne-am continuat poveștile până la o oră târzie din noapte.

În ziua următoare — 22 mai —, lectorii au fost invitații "Societății Memoriale Nagy Kálmán", societate care poartă numele traducătorului transilvan al "Kalevali" în limba maghiară. La această întrunire, prin intermediul presei, au fost invitați toți clujenii care le-au cunoscut sau au dorit să le cunoască pe musafirele noastre. Au și fost prezente destul de multe persoane, cărora lectorițele noastre le-au împărtășit, cu reală plăcere, din experiențele și amintirile lor, legate de Cluj.

Zilele celei de-a doua "întâlniri mondiale" a lectorilor finlandezi din Cluj au luat sfârșit foarte repede. Dar Irmeli, Eira și Anja au plecat spre casele lor cu sufletul plin de dragostea cu care le-am întâmpinat, ducând cu ele și dorul nostru, împreună cu cele mai bune urări de sănătate Minnei. Ne-am luat rămas bun cu un sincer "La revedere!", fiind siguri că, cel mai târziu peste cinci ani, ne vom revedea la cea de-a treia întâlnire a lectorilor finlandezi din Cluj.

Enikő MOLNÁR BODROGI

Lector de Limba și Literatura Finlandeză

Facultatea de Litere a Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj - Napoca

GÂNDURI ÎNCURCATE

Nu e nici o noutate că toată lumea s-a schimbat îngrozitor de mult în decursul ultimului deceniu. Căderea Uniunii Sovietice a avut efecte puternice în toată lumea. Mulți oameni din țările post-comuniste s-au plictisit cu totul de orice avea legătură cu socialismul, acest punct de vedere fiind ușor de înțeles, luând în considerare istoria sa nenorocită. Gândindu-se la întâmplările de acum 50 de ani, de la sfârșitul războiului mondial, finlandezii trebuie de fapt să fie foarte mulțumiți. Încă mi se pare un miracol că Finlanda, ca singură țară est-europeană, în ciuda faptului că a fost de fapt cucerită de Uniunea Sovietică, totuși n-a fost ocupată de ea. Sigur că Uniunea Sovietică a avut multă influență asupra politicii Finlandei, în decursul deceniilor de după război, și președintele nostru, Urho Kekkonen, a intrat deseori în saună cu șeful KGB-ului din Finlanda, un ritual sfânt pentru finlandezi. Totuși, influența aceasta a fost destul de limitată și se poate spune că ne-am păstrat independența. Pe lângă zvârcolele politice trebuie să fim mulțumit de soldații finlandezi, care au luptat destul de bine.

Gândindu-mă la experiențele veteranilor, mă simt profund mișcat; fără sacrificiul lor, probabil că aș fi trăit într-o țară total diferită de Finlanda de astăzi. E o situație paradoxală pentru mine, fiindcă mi-e greu să mă consider un naționalist. Aș spune că naționalismul este, într-un sens fundamental, numai o iluzie puternică. Statele naționale au fost întotdeauna "comunități imaginare". Aceasta pentru că nu toți oamenii pot să se cunoască unii pe alții, chiar în națiunea cea mai mică, după cum nici nu pot să se

întâlnească toți. Națiunea este, de altfel, reprezentată ca o legătură solidară și orizontală, în ciuda faptului că în fiecare națiune sunt inegalități evidente.¹ Naționalismul a fost întotdeauna o iluzie, dar în zilele noastre și-a pierdut funcționalitatea, din cauza globalizării și integrării economiilor naționale. Răspândirea naționalismului este destul de limitată în lumea modernă, sau se poate spune că naționalismul nu este justificat din punct de vedere politic ("politically correct"), deși există încă politicieni în fiecare țară care vor să utilizeze sentimentele naționale ale poporului. Bineînțeles că străinii sunt întotdeauna "victime sigure", adică nu sunt un pericol real, dar sunt ușor de blamat. Lumea se armonizează tot timpul, pe măsură ce părțile "periferice" sunt integrate în sistemul capitalist global. Este un proces al raționalizării, în sensul că lumea devine mai ușor predictibilă. În același timp, simbolurile naționale au ajuns tot mai goale, mai lipsite de conținut. După părerea mea, acest lucru e mai evident în cazul unei națiuni tinere, cum este Australia, unde însemnele naționale, concepute de australienii înșiși, sunt foarte superficiale, manifestându-se la nivelul câtorva obiecte de îmbrăcăminte și sporturi.²

Bineînțeles că și un război e necesar pentru o ideologie naționalistă. În cazul Australiei, militarismul e extraordinar și surprinzător din punct de vedere european, fiindcă ni se pare că Australia n-a participat niciodată la un război "adevărat", adică nimeni n-a atacat-o. Australia a participat la războaie, alături de "frații" săi mai mari, Marea Britanie, în Primul Război Mondial și S.U.A., în războiul din Vietnam.

Australia și România au ceva comun, prin faptul că turcii au avut un rol fundamental, în opinia mea, în constituirea ideologiilor naționale ale acestor țări. Pe când cazul României este mai ușor de înțeles, cazul Australiei trebuie să fie explicat mai precis. În Primul Război Mondial, trupele australiene³ au luptat împotriva turcilor la Gallipoli, rezultatul fiind că australienii au fost măcelăriți de către turci. Astăzi ziua aceea, de 25 aprilie, este comemorată ca ziua națională a Australiei ("Anzac Day").

Imaginile stereotipice sunt foarte puternice, și cum ar puteasă fie altfel; n-am putea să trăim în multitudinea aceasta de personalități și culturi, fără să le clasificăm oarecum. Australia e o țară cu o imagine stereotipică foarte specifică, dar și pozitivă. De obicei, oamenii nu pot să-și imagineze nimic negativ, când se gândesc la Australia, "Țara pământului roșu". Poate că din cauză că este situată așa de departe geografic și, prin urmare, nu poate fi bine cunoscută în mod direct, fiindcă cei mai mulți oamenii n-au vizitat-o ei înșiși. Mi se pare că în cazul S.U.A., imaginea e mult mai realistă, chiar

¹ Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, Verso, 1991, p.14-16.

² Mă refer la aceste exemple din Australia, fiindcă am trăit acolo zece luni, în anul 1998.

³ De fapt au fost și trupe din Nouă Zeelandă, trupele acestea s-au numit „ANZACS” (Australian and New Zealand Army Corps).

dacă unii mai cred într-un fel naiv că este o țară de vis. În orice caz, știm și multe lucruri "rele" despre S.U.A.

Pentru cele mai multe țări, mijloacele mass-media au conștințit o viziune mult mai schematică: știm că oamenii din țările nordice sunt reci și rezervați, cei din țările latine ale Europei de Sud reprezentând o altă extremă în subconștiința noastră colectivă. Poate că stereotipiile acestea nu sunt pe de-a-ntregul greșite, dar desigur că nu sunt nici corecte. Nimic nu poate fi spus fără a se generaliza, dar făcându-se, totodată, și o inevitabilă greșeală, prin schematizare.

Simt că procesul raționalizării mondiale merge în acest moment ca pe calea ferată. Mi se pare că nici o dimensiune a vieții umane n-a scăpat de raționalizarea aceasta. Modurile de gândire din viața economică s-au răsfrânt chiar și asupra relațiilor sociale. Lumea a devenit o mare adunare de suprafață ("cocktail party"), în care nimeni nu vrea să se angajeze la nimic. Relațiile sociale au fost chiar comercializate, și în mod literal și într-un sens figurativ. Faptul aceasta reflectă procesul general de raționalizare economică, în care companiile devin tot mai libere să facă profit, fără nici o considerație pentru binele muncitorilor.

Poate că, în momentul de față, viața să fie mai bună, din punct de vedere material, pentru oamenii care aparțin societății occidentale. De altfel, în parte din pricina faptului că socialismul real ("real-socialismul") a căzut, lumea este fără opțiuni. Nu mai există limite clare, ci numai calea liberalo-capitalistă. O să așteptăm să vedem ce face "mâna invizibilă"...

Mikko ARO

Facultatea de Științe Sociale
Universitatea din Turku

CĂRȚI NOI

◆ Din literatura norvegiană a apărut romanul *Herman* de Lars Saabye Christiansen, traducere și note de Maria-Alice Botez, Editura Univers, București, 1999

Din "România literară", nr. 19, mai 1999

◆ Din literatura daneză a apărut de curând un volum de Søren Kierkegaard, intitulat *Legitimitatea estetică a căsătoriei*, traducere de Elena Dan și Kjeld Jensen, Editura Mașina de scris, București, 1998

Din "România literară", nr. 8, martie 1999